

KESKKONNAAGENTUUR

ULUKISEIREOSAKOND

HUNDI ELUPAIGA KASUTUS JA TOITUMINE

RAKENDUSUURINGU KOLMAS VAHEARUANNE: 2014. AASTA TÖÖD

KOOSTAS MARKO KÜBARSEPP

UURINGUT TOETAS SA KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS. 2013. AASTA PROJEKT NR 3180
„ULUKIASURKONDADE SEIRE JA RAKENDUSUURINGUD“

TARTU 2015

SISUKORD

Sissejuhatus.....	3
Metoodika.....	4
Huntide eluspüük	4
Tulemused.....	5
Huntide liikumised uuritava alal.....	6
Toitumine	7
Juurdekasv.....	8
Viited.....	10

Aastast 2012 jätkuprojektina planeeritud rakenduslik uurimus „Hundi elupaiga kasutus ja toitumine“ on nüüdseks väldanud juba kolm aastat. Kolmanda hooaja tegevused on sarnaselt kahe eelneva aastaga peamiselt baseerunud andmekogumisele ning võimaluste piires uute isendite märgistamisele.

Seisuga 1.01.2015 on uuritavas piirkonnas Edela-Eestis GPS-GSM märgistega varustatud kokku 6 hunti, 2014. aasta hooajal märgistati 1 subadultne emasloom Halliste karja territooriumil.

Jätkuprojekti käigus on planeeritud lähiaastatel varustada GPS-GSM kaelusega kokku 10 soovitatavalt täiskasvanud hunti, jälgida nende liikumisi ning määrata võimalikult täpselt huntide poolt murtud ja toiduks tarvitatud saakloomad samaaegselt viimaste asustustiheduste jälgimisega uuritaval alal. Uuringu lõpptulemusena antakse hinnang huntide mõju kohta kohalikule sõraliste asurkonnale ja pakutakse välja sõraliste asurkondade minimaalselt vajalikud suurused ja võimalused nende säilitamise meetmete kohta.

Käesoleva uuringu tulemuste alusel on avaldatud artikkel ajakirjas „Eesti Jahimees“- *Mida neist huntidest uurida?* (Männil, Kübarsepp, 2015) ja artiklite kogumikus „Hunt“ artikkel „Kus on Halli kodu?“ (Kübarsepp, Männil, 2014), samuti tutvustatud uuringute tulemusi koolides ja kohtumistel jahimeestega.

METOODIKA

Käesoleva uuringu toimumiskohaks on jätkuvalt Edela-Eestis Viljandi ja Pärnu maakonna piirialal paiknev 1700 km² suurune ala, kus viimasel 5 aastal on huntide asustustihedus olnud suhteliselt stabiilne. Uuringu tulemuslikkuse huvides on äärmiselt oluline, et uuringualal oleks hundiküttimise mõju lokaalselt minimaalne või puuduks täiesti. Sellest lähtuvalt on hundiküttimise osas kehtestatud seal ka ajutised lisapiirangud. Paralleelselt huntide märgistamisega ning jälgimisega viiakse uurimisalal lumega perioodil läbi välitöid nii huntide kui ka tema peamiste saakliikide asustustiheduse väljaselgitamiseks.

HUNTIDE ELUSPÜÜK

Huntide eluspüügiks kasutatakse spetsiaalselt selleks otstarbeks väljatöötatud jalalõkse. Eluspüük, mis põhineb püütud looma hilisemal vabastamisel, on reeglina aktsepteeritud ainult termomeetri näitudel üle 0 kraadi Celsiuse järgi. Miinuskraadidega jalalõksude abil püük suurendab püütud isendi vigastuste tekkimise riski olulisel määral. Et minimiseerida ohtu lõksu sattunud isendi vigastuste tekkimiseks, kasutatakse kõikidel püünistel mobiilside ning satelliitsüsteemi alarme, mis aktiveerumise korral koheselt vastavasisulise märguande püüdjale saadavad. Lisaks sellele kontrollitakse lõkse igal varahommikul.

Kinnipüütud loomadel viiakse läbi anesteesiaprotseduurid (*Zoletil*, *Virbac*) ning paigaldatakse seejärel GPS-GSM jälgimisseadmed (*Vectronics Aerospace GmbH*) ning kõrvamärgised. Loomad kaalutakse, mõõdetakse, määratakse isendi sugu ning väliste tunnuste alusel ka vanuserühm. GPS-GSM jälgimisseadmed on programmeeritud asukohapunkte salvestama öösel tunnise intervalliga ning päeval paari kuni neljatunnise intervalliga. Neid positsioneerimissagedusi on samas võimalik vastavalt uurijate soovidele ning vajadustele GSM-võrgu kaudu ümber seadistada, kasutades selleks vahejaama arvuti ja jälgimisseadme vahel. Vahejaama kaudu toimub ka seadmesse salvestatud asukohapunktide salvestamine. 2014. aasta hooajal teostati huntide eluspüüki alates 25. maist kuni 25. oktoobrini erineva pikkusega tsüklitena kahe erineva hundikarja territooriumil. Lisaks koguti teavet lähemate sama-aastase järelkasvuga hundikarjade kohta.

TULEMUSED

Möödunud hooajal märgistati üks subadultne emasloom Halliste karja territooriumil 01.06.2014 (joonis 1).

Püütud isend oli normaalses toitumuslikus ja füüsilises konditsioonis, kaaludes 32,7 kilogrammi. Hinnanguline vanus 1 aastat. Edaspidise jälgimise käigus selgus, et loom oli ilmselt möödunud pesitsusperioodil Halliste karja pesakonnas sündinud kutsikas. Lõpliku vastuse selles küsimuses annab DNA analüüs.

Joonis 1. Halliste reviiiril 01.06.2014 märgistatud subadultne emasloom

Kuna 2013. aasta teises pooles paigaldatud kaks GPS-GSM märgist olid seisuga 15.02.2015 veel endiselt töökorras, oli käesoleva aruande valmimise ajaks uuritaval alal kolm töötava saatjaga varustatud emahunti.

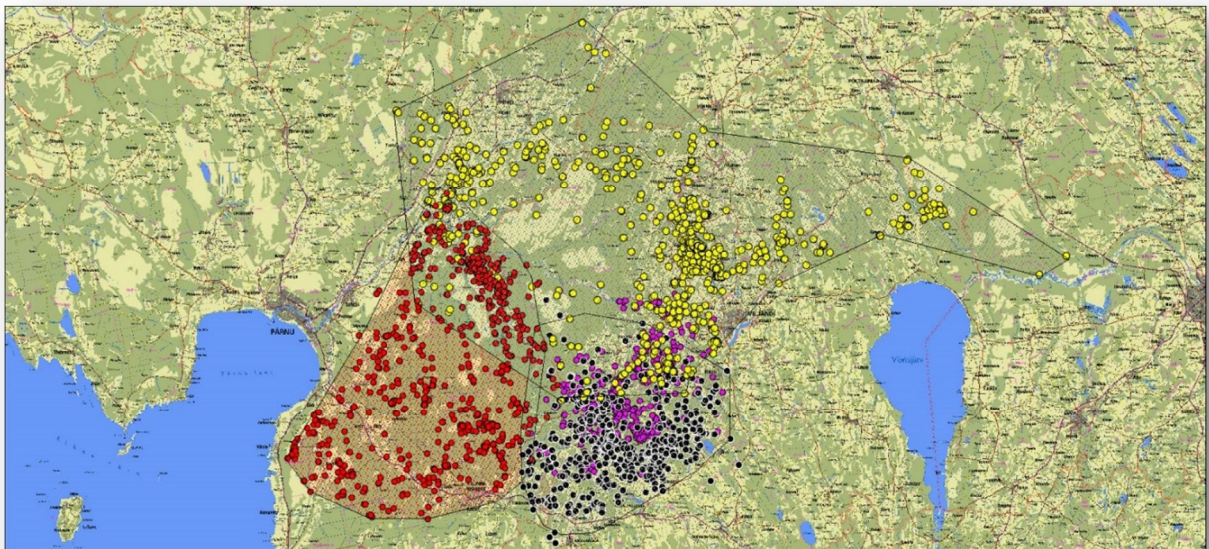
Kõigi kolme saatjaga varustatud hundi kaelustelt laekub info GPS- positsioneerimise kohta keskmiselt 1 kord ööpäevas, kokku 7 asukohta ööpäevas ühe märgise kohta. Asukohamäärangud kantakse igapäevaselt digitaalsele kaardile ning vastavalt metoodilisele juhendile sisestatakse koordinaadid käsi-GPS seadmesse mille abil leitakse vastavad

määrangud loodusest üles. Käesoleva hetkeni on kolme isendi märgistelt laekunud uurimisperioodi jooksul kokku ~ ca 10 000 geograafilist positsioneerikut.

HUNTIDE LIIKUMISED UURITAVAL ALAL

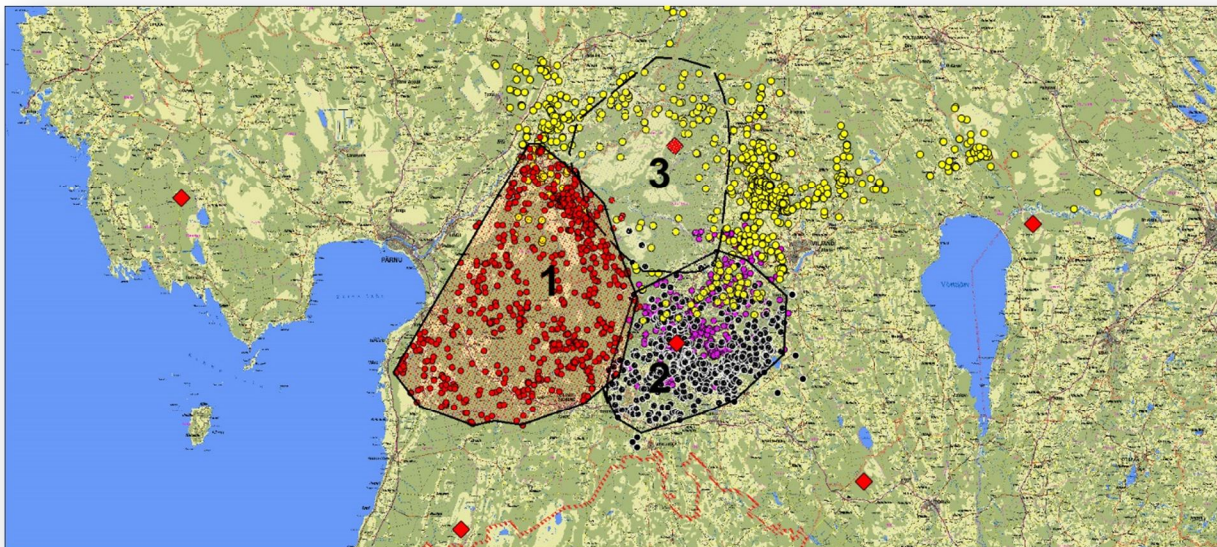
Mõlemad kindlate reviididega seotud 2013. aasta teises pooles märgistatud vanaloomad Hallistes ja Kikeperas on oma senist karja territooriumide suurust kasvatanud vastavalt 25% ja 10 %. Halliste karja territooriumi suurus ulatub nüüdseks ligi 800 km² ning Kikepera hundid jätavad oma jälgi 1100 km² suurusele alale. Selliste erakordselt suurte reviidide olemasolu on ilmselt selgitatav suhteliselt madala hundi asustustihedusega nii Edela-Eestis kui ka kogu riigis üldiselt. Lisaks ilmselt põdra asustustiheduse langusega uuritava alal.

Noor märgistatud emasloom liikus Halliste revii territooriumil suhteliselt tavapäraselt koos oma lähemate veresugulastega kuni juuli keskpaigani möödunud aastal. Juulist kuni septembri lõpuni aga kohtuti karja liikmete vahel servaaladel vaid episoodiliselt. Alates 25.09. 2014 lahkus noor emahunt oma vanemate territooriumilt ning asus otsima isiklikku territooriumi. Seisuga 10.02.2015 tema territooriumiotsingud jätkuvad. Ajavahemikul 25.09.2014-10.02.2015 on kõnesolev noor emahunt liikunud territooriumil suurusega 2600 km² (joonis 2).

Joonis 2. Kuni 01.02.2015 kolmelt märgistatud emasloomalt laekunud asukohapunktide põhjal koostatud Kikepera (punased) ja Halliste (mustad) hundikarjade kodupiirkonnad. Kollased mummud tähistavad noore 01.06.2014 märgistatud emahundi asukohapunkte alates

25.09.2014

Joonis 3. Kikepera(1); Halliste(2) ja Kuresoo(3) reviidide paiknemised ning teadaolevad lähemad pesakonnad on kaardil märgitud punaste ruutudega. Kuresoo revii ligikaudne ulatus on visandatud välivaatluste tulemusel

TOITUMINE

Ajavahemikul 01.02.2014-01.02.2015 kontrollitud tõenäolistest saagikohtadest leiti veel uue aasta esimesel paaril kuul 2013. aasta jahihooajal ilmselt küttimispraagina täiskasvanud hukkunud põtru. Nii käisid mõlemad karjad – Halliste ja Kikepera esindajad üsnagi sageli korjustel toitumas. Viimased põdrakorjused tarvitati lõplikult talveunest ärrganud karude poolt aprilli alguseks.

Suvises toidus on selgelt märgatav Kikepera karjas toimunud oluline muutus saakliikise eelistuse koha pealt. Kui veel aasta tagasi domineerisid suvises toidus põdravasikad, siis möödunud suvekuudel leiti saakidena vaid kolme murtud põdravasika jäänused. Ühe põhjusena on siin kindlasti tegemist põdra järelkasvu märkimisväärse vähenemisega. Olgu siinkohal mainitud, et eelnenud jahihooajal korjustena leitud 27 põdrast 21 osutusid suguküpseteks lehmadeks. Kui kõik need loomad oleksid keskmiselt produtseerinud 1,5 järglast 1 isendi kohta, on 30 põdravasika puudujääk üsnagi märkimisväärne.

Teisalt võib põdrast toitumise väiksem eelistus olla seotud Kikepera karjas toimunud vahejuhtumiga, kus juhtislaslooma hukkumise tagajärjel järglaskond sootuks puudus.

Niisiis moodustasid olulise osa 2014. aasta suvises toidus metssead ja samuti koprad. Kuna Kikepera karja tuumalal suuremates metsamassiivides on metssiga üsnagi väheesinev, siis on huntide liikumised viimasel üheksal kuul olnud märksa enam kontsentreeritud just reviiiri äärealadel asuvatele mosaiiksesse maastikutüüpi.

Sellest tingituna on olulisel määral muutunud ka Kikepera karja ruumikasutus. 2014. aasta põdrajahihooajal leiti uuritavalt alalt kokku 9 tõenäolise küttimispraagina seostavat põdrakorjust.

Halliste karja suvises ja talvises toidus olid võrdselt esindatud nii põdravasikad kui ka metssead. Ka Halliste reviiiril oli ligi 30% ulatuses märgatav toiduks tarbitud põtrade vähenemine. Toiduks tarbitud põdravasikaid leiti saakidena kokku 10. Alates septembri teisest poolest hakkasid saakliigina domineerima metssead.

Noore emahundi toitumises toimus selge muutus pärast sünniterritooriumilt lahkumist. Kui varemalt toitus loom vanemate murtud saakidest, siis sünnialalt lahkumise järgselt moodustab kõnesoleva isendi toitumisest 97% ulatuses inimtekkelise päritoluga raibe ja muud jäätmed. Esmajärjekorras väärivad siinkohal mainimist hukkunud põllumajandusloomade metsadesse ladustatud jäänused mis tagavad edukalt kohalike kiskjaasurkondade jätkusuutliku toimimise. Konkreetse noore emahundi puhul on märgistamise hetkest alates teada vaid kolm kindlat saagi murdmise ja tarbimise juhtu (1 kährik ja 2 kobrast).

JUURDEKASV

Uuritaval alal sündis 2014. aasta suvel vaid 1 hundipesakond (Halliste). Järelkasvu puudumine Kikepera karjas oli ilmselt põhjustatud juhtisasloma hukkumisest 17. märtsil 2013. aastal toimunud autoavariis. Kikepera karjas vana isasloma hukkumise järel märtsi keskpaigast alates liikus märgisega emahunt oma kahe ülemöödunud pesitsushooajal sündinud järglasega. Halliste hundikarjas sündis 11.06.2014 neli kutsikat, augusti esimeste päevade seisuga oli kutsikaid alles jäänud kolm (joonis 4).

Uuritava alaga seonduvalt väärib kindlasti mainimist hundipesakonna olemasolu Soomaa rahvusparki põhjaosas (Kuresoo reviiir). Seda eriti põhjusel, et tegemist on mõlema uurimisaluse hundikarja lähimate piirinaabritega.

Kuresoo revii asustava hundikarja järelkasvu suuruseks täheldati käesoleval hooajal 4 isendit. Seega lisandus 2014. aasta septembrikuuks kolme hundikarja aladele suurusega 3000 km² vaid 7 noort hunti mis on möödunud aastate lõikes suhteliselt tagasihoidlik näitaja.

Joonis 4. Halliste reviiil sündis 11.5.2014 4 järglast. Rajakaamera pildil kuuvanused hundikutsikad pesaterritooriumil.

Lumikattega perioodil välitööde käigus kogutud vaatluste tulemusena selgitati püsivalt uuritavat ala asustavate huntide arvukus 3000 km² polügoonil reviiide kaupa. 2015. aasta veebruari alguse seisuga oli huntide arvukus reviiide kaupa järgmine:

- Kikepera – 3
- Halliste – 6+1
- Kuresoo – 6

Männil, P., Kübarsepp, M. 2015. Mida neist huntidest uurida? Eesti Jahimees 1: 30-33.

Kübarsepp, M., Männil, P. 2014. Kus on Halli kodu? Sari „Looduse raamatukogu“ nr 13 „Hunt“
(koostaja Arusoo, H.) 3/2014, Tallinn: MTÜ Loodusajakiri: 86-93.